
PRAVIDLO LIDSKÉHO
ŽIVOTA

Blázen a mládenec na lov jedoucí.

Byl jest někdy měštěnin v Mediolánu bláznuo a pošetilých lékař, kterýž je k sobě do určitého času k zhojení přijímal. Bylo jest pak lékařství takové. Měl doma dvouoř a na něm louži vody smrduté a mrzuté, v níž nahé k kolu blázny přivazoval. Některé do kolenú, do rozkrok a jiné hlouběji, podle zpuosobu pošetění, a je tak dlúho psotú trápil, dokudž nezmúdreli. I přiveden byl jeden z nich, kteréhož až do rozkrok v vodě postavil, kterýž po patnácti dnech rozumu nabývati počal a lékaře prositi, aby z vody puštěn byl. I zprostil ho trápení toho, však na ten zpuosob, aby ze dvora nikam necho dil. Kteréhož, když za několik dní uposlechl, lékař jemu, aby po všem domu chodil, jediné ze dveří nevycházel, odpustil, jiných jeho tovarišuo v vodě nechav. Uposlechl jest s pilností lékaře. Stojе pak ve dveřech, ješto zajisté ven vyjíti nesměl, boje se louže, jízdného tudy jeti uzřev mládence s jestřábem a dvěma psy, kteříž sledníci slovú, k sobě zavolal, hnut sa novinu té věci, ješto zajisté, což před pošetěním viděl, toho v paměti neměl. A když k němu přijel mládenec: „Hej, ty,“ řekl, „poslyš málo, a zdá-liť se, odpověz! To, na čemž sedieš, co jest a proč to máš?“ „Kuón jest“, řekl, „a pro myslivost jej chovám.“ Tehdy on: „To, což na ruce neseš, kterak slove a v které věci toho užíváš?“ „Jestřáb jest,“ odpověděl on, „kteréhož k honěnie koroptví a křepelic užívám.“ Tehdy druhý: „Ti, kteříž za tebou běží, kto

sú medle a co prospívajú tobě?“ „Psi,“ dí, „k myslivosti oddaní k popuzování ptáků.“ „Ti pak ptáci, pro kterýchžto honění takový náklad činíš, kterak draží sú, kdyby všecy, což jich v roce uhoníš, početl?“ „Maličko něco nevím,“ když on odpověděl. A že by přes šest zlatých dražší nebyli. Přidal blázen: „A kteraký jest na kuoň, na psy a na jestřáb náklad?“ „Padesáte zlatých,“ řekl. Tehdy podiviv se bláznovství jízdného mládence blázen: „Hohoch,“ řekl, „rychle prosím, jakž muůžeš, ujdí prvé než by se lékař domů vrátil, neb jestliže by tě zde zastihl, tebe by jakožto ze všech najbláznovějšího v světě do louže své vehnal ku léčení a mezi jiné blázny až do brady v vodě postavil.“

40.

Zloděj skáče po měsíčním paprsku.

Když šel lotr jeden na krádež v noci do domu jednoho bohatého s některými tovařišmi svými, i vlezli spolu na krov, aby vešli do toho domu. I probudiv se hospodář z chramostění jich, mlčal jest, věda, že nechodí té hodiny jediné lotři. A zbudiv ženu svú tiše, řekl jí: „Zdá mi se, že lotři sú na krově domu našeho. Ale nyní chci, aby se mne ptala hlasitě, aby oni slyšeti mohli, řkúci: Povieš-liž mi, kterak a odkud si tak veliké zboží shromáždil? A kdyžt bych nechtěl pověděti, ptaj se mne několikrát, dokudž nepovím.“ I učinila jest tak žena a ptala se muže, jakož jí rozkázal. Kterěz odpověděl: „Proč se na to ptáš, poněvadž pomohl tobě Buóh k velikému zboží a statku? Jez vesele a pij a neptaj se na to, což tobě nemá oznámeno býti, aby snad vyslechna někto mohl by uškoditi nám a nebezpečenství z toho přijíti!“ Tehdy řekla žena: „Prosím tebe, oznam mi to, nebť není žádného, kdož by mohl nyní nás poslouchati a pozorovati

[70]

řeči naší!“ I dí muž: „Věziž, žeť sem nenabyl statku toho, kterýž ty vidieš; i se mnú máš jedné zlodějstvem a neřádne.“ Kterémuž řekla žena: „Kterakž to muůže býti, poněvadž si dobrý a spravedlivý přede mnou i přede všemi lidmi, kteříž tě znají, a nikdá žádný nebyl, kdož by se o tobě zlého domníval?“ Kterěz odpověděl muž: „Znajž, žeť sem to moudrostí a rozumem činil a pôsobil sem tajně své věci a skrytě, aby žádný nemohl porozuměti.“ Řekla žena: „Kteraks činil?“ Dí on: „Chodíval sem v noci plného měsíce a vstupoval sem na duóm, kdež sem pokrásti umienil. I přistúpě k voku, kdež luny měsíkové vcházely, i říkal sem toto zaklínání: Sulem sulem sedmkrát, potom pak obchytil sem světlo měsíčné a sstupoval sem bez úrazu do domu. A když sem byl dole, stál sem proti světlu měsíce, a opět sem sedmkrát to zaklínání mluvil říkáje: Sulem sulem. I zjevovalo mi se všechno dobré a pokladové domu. I naberá, což sem chtěl, opět sem obchytil světlo měsíce a vstupoval sem, nesa ta bohatství s sebú bez úrazu a beze všeho chramostění.“ Tehdy vyslyševše je zloději, zradovali se velmi řkúce: „Již jsme našli tuto, což lepší jest nám než všickni pokladové zlata a stříbra i jiná zboží, kteráž bychom v tomto domu mieti mohli. Neboť sme již našli umění, kteréž odjímá od nás všelikú pochybnost a bázeň, a zbavení budeme tím péce.“ I prodlivše chvíli, dokudž se nenadáli, že by spal hospodář s ženú svú, vstal jest pak starší jich a přistúpiv k voku, kterýmž paprskové měsíce vcházely, říkal zaklínání, mluvě sulem sulem sedmkrát. I obchytil paprsek měsíce, mněje, že s ním sstúpí. I padl jest na zemi na tvář svú. A vstav hospodář, upral ho mnohými ranami, pravě mu: „Pročs přišel a kto si ty?“ Kterěz odpověděl: „Já sem věřitel ten zklamaný, věře, což sem slyšel, prve než sem zkusil; hodent sem všeho, což mi činíš, poněvadž sem slovóm tvým uvěřil a mnes svú řečí oklamal.“

[71]

Žena, muž a straka.

Byl některaký kupec v zemi perské. Kterýž měl ženu, a ta zamilovala jiného; i chtěl jest té věci jistotu věděti. Choval jest pak sobě jednu straku, kterouž naučil mluvit, aby ji měl pro oznamování těch věcí, kteréž by se dály v domu. Jednoho pak dne, když šel muž pro potřebu svú, poslala jest žena pro frejíře svého, aby přišel k ní. Kterýž když přišel, zabýval se, žertoval a pohrával s ní, potom odšel. A když se muž vrátil, optal se straky, ale ona vyprávila mu všecko to, což viděla při frejíři a ženě. I slyše to muž, upral svú ženu čistě. Žena pak mnějíc, že jest obžalována od dívek svých, domlúvala jim a prala se s nimi. Ale ony přísahaly, že sú jí nepro nesly než straka. I poznavši to žena, myslila sobě řkúci: „Jestliže ji zabím, budeť mi hůře; neboť porozumí manžel, že sem ji proto zabila.“ Jedné pak noci, když nebylo muže jejího doma, poslala jest po svého frejíře a rozkázala dievkám svým, aby vuókol ostoupily straku, davši v ruce jedné z nich buben, aby bubnovala v uši strace, v ruce pak druhé veliké dala zrcadlo, aby jím hýbala před očima straky. Jiná kropila z houby na straku, jiná pak točila žernovcem před ní, ale jiná klátila klecí, v kteréž jest straka byla. A když tak činily celú noc, nemohla nic shlednutí, co žena pachtila. Ráno pak, když přišel muž její, otázal straky, co by žena činila. Jemuž odpověděla: „Kterak sem mohla co poznati, poněvadž sem této noci byla v převelikém trápení pro přílišný déšť, hřímání, blejskání a země třesení, až mi se zdálo, že již svět zahyne.“ I slyše to muž, nadál se, že všecka slova stračí, kteráž mu pravila o ženě jeho, lživá byla, poněvadž by ta nebyla pravá, ješto celou noc ticho a pokojno bylo. I vzav straku, zabil a pověsil ji na dřevě.

O frejíři, jemuž pacholek zaměnil sukni.

Praví, že byl v jednom městě jmenem Bostenna v vlasti Abezské některaký tesař, kterýž měl pěknú ženu. Měla jest pak ona jednoho frejíře maléře, kterýž famferoval s ní. I řekla jest žena frejíři svému: „Chciť, aby udělal sobě znamení, po němž bych tě znala v noci, aby nebylo potřebí tobě výskati ani tlúci, aby neporozuměl někto.“ Kteréž řekl frejíř: „Udělám sobě sukni s barvami bielú a černú k znamení zprávy jako oči, aby bielá byla k zpuósobu měsíce a černá k zpuósobu zřítelnice voka. A když tu uzříš, buď tobě znamení vyjíti ke mně.“ I líbilo se to ženě a učinila jest tak. I vyslech je pacholek její, kterýž byl v domu, vložil tu jich řeč v pamět. Ale kuběnář chodíval k ní v noci, a ona uhledajíc znamení roucha, vycházela k němu hned. A tak to činil mnoho dní. Jednoho pak dne, když odšel manžel na dvuór královský v noci na dílo, šel jest pacholek její k ženě maléřově, kteréhož paní jeho milovala, a prosil ji, aby mu té sukne puójičila. I učinila tak a on šel v ní ku paní své v noci. I vidúci žena znamení, mněla, že by její byl frejíř. Kterážto, vyšedši k němu, hrála s ním. I odšed pacholek, vrátil sukni té ženě. Po puól noci pak vrátiv se maléř od dvoru, vzal jest sukni tu a šel k ženě. Ale ona, když uzřela, divila se a řekla jemu: „Coť se stalo této noci a pročs tak rychle ke mně vrátil, poněvadžs vyplnil svú vuóli?“ Ale on, když uslyšel tu řeč, porozuměl, že jiný byl u ní té noci. I vrátiv se do domu svého, lál a pral ženu svú, až zvěděl pravdu té věci. I vzav sukni tu, spálil ji.

Sluba skrze hovor ptáků viní paní z nevěry.

Praví, že byl v jednom městě některaký muž, maje ženu pěknou, rozšafnou a rozumnou, takže se všickni jejímu rozumu divili a od ní příklad brali. I přihodilo se, když ten muž jmenovaný měl služebníka, kterýž o to stál, aby obýval s ní a ji mnohokrát za to žádal, aby ji k stydkosti pohnul. Ale ona odpírala. I hledal jest služebník ten zpuósobu ve dne i v noci, kterak by jí lehkost učinil. Stalo se jest, když šel jednoho dne číhat, lapil dvě špačat, a udělav jim kletci k chování, naučil jednoho z nich jazykem edomským mluvit: „Já sem viděl hauzknechta s paní mú ležeti.“ Druhého pak naučil řeči: „Ano, jest tak.“ A třetího naučil mluvit: „Jáť více nechci mluvit.“ A naučení byli špačkové tomu jazykem edomským a žádný v té zemi nerozuměl jim. Jednoho pak dne, když byl muž v domu s ženou svú, přišli k němu špačkové štěbecíce. A když se líbil jemu hlas jich a zpívání, nevěda však, co pravili, rozkázal ženě své chovati je a jim každý den dobře činiti. Jednoho pak dne, když přišli k němu poutníci z krajiny edomské, pozval jich k svému stolu. A po kvasu přineseni sú ptáci k stolu, aby zpívali před pánem. A když sú slyšeli poutníci slova ptákuó těch, stáli sú, schýlivše hlavu, zhledajíce na se pro hanbu a divili se velmi mluvenie těch ptáků. I řekli hospodáři: „Rozumíte-liž, co praví ptáci tito?“ Jimž odpověděl: „Nic kromě hlasu jich, kterýž mi se velmi líbí.“ Ale oni řekli mu: „Nemějž nám za zlé, pane, což povíme o slovích mluvených od ptákuó těchto, ješto jeden z nich praví, že hauzknecht ležel s tvou ženú.“ A druhý řekl: „Ano, jest tak.“ Třetí pak: „Jáť víc nechci mluvit. I má-li se tomu věřiti, nevíme.“ To slyše služebník, rychle řekl: „Ano i já svědčím, což praví ptáci.“ I rozkázal pán ženu svú zahubiti. Žena pak mluvila mu řkú-

ci: „Vyhledaj pilně to, cožs slyšel, neb jistě poznáš lež toho lotříka. Ale nynie pros těch mužuo, ať otieží ptákuó, umějí-li co jiného mluvit jazykem edomským krom těch slov. Neb těm slovóm naučil je služebník nepravý, kterýž chtěl se mnú svú vuóli provoditi, a nechtěla sem mu k vuóli býti.“ I učinil jest muž tak a kázal se ptáti ptákuó, kteříž nic jiného neuměli mluvit jedině ta slova. Tehdy poznal jest pán, že služebník naučil je. I kázal zavolati služebníka. Kterýžto když jest přišel k němu, drže krahujec na ruce své, řekla jemu panie: „Bezectný služebníce a nešlechtný, kterak si směl se pokusiti o takovou nešlechtnost proti mně?“ Kteréžto odpověděl služebník: „Ano, tak jest.“ I vskočiv krahujec do vočí jeho, vyvrátil mu je z hlavy. I řekla jemu paní: „Hle, kterak rychle odplatil tobě Pán Buóh podlé skutkuó tvých, nebs pravil viděti, čehos neviděl, a svědčils na mě nepravě.“ Tehdy rozkázal pán služebníka svého zahubiti a tak odplatu za skutky vzal.

Liška a kohoutí zpěv.

Času zimního jedné noci přestudené vyšla liška jedna lačná, aby sobě pokrm zpuósobila. A když přišla k turyni jedné, uslyšela jest kohouta na stromu zpívati. I pospíšivši liška k stromu, otázala se kohúta: „Kohúte, proč zpíváš v této temné a studené noci?“ Odpověděl kohout: „Oznamuji den, kterýž od přirození čiji hned přijíti, kterýžto všem mým zpěvem zvěstuji.“ Řekla liška: „Z tohoť znám, že něco prorocvie božího máš.“ I slyše to kohút, zradoval se jest a opět počal zpívat. Liška pak hned počala tancovati pod stromem a skákati. A když se kohout optal, proč by liška skákala, odpověděla: „Neb vidíem tě, múdrého filozofa, zpívat, i hod-

něť já mám plesati, ješto s radujícími radovati se máme.“ I řekla: „Ó kohúte, knieže všeho ptactva, netoliko obdařen si, aby v povětrí, ale také na zemi jako prorok své proroctví všemu stvoření zemskému zvěstoval. Ó najšťastnější, neb nade všechny tebe přirození ozdobilo, sstupiž, abych s tebou v tovarištví vešla. A pakli toho přijíti neráčíš, nech ať aspoň políbím korunu tvé slavné hlavy, abych mohla říci: Políbila sem hlavu najmúďřejšího kohúta, kterýž nese korunu sám ze všech ptáku.“ I slyše to kohút, sstúpil jest, duóvře pochlebenství lištímu, a schýlil hlavu lišce. Kteráž uchvátivši, snědla kohúta a hlad svůj odehнала. I řekla: „Hle, nalezla sem múdrého beze vší opatrnosti.“

45.

Nevěrná žena chválí svého muže.

Praví, že byl některaký tesař, kterýž pěknú měl ženu, kterouž velmi miloval. Měla jest pak žena ta frejře, kterýž dobře byl s ní. A když to oznámeno bylo muži jejímu od tovarišů, chtěl jest muž vyhledati to pilně, aby mu světle zjevena byla pravda té věci, a nechtěl tomu věřiti o své ženě, leč by očitě viděl. I řekl jí jeden den, aby mu přistrojila jídlo, že měl jíti na dílo do jiného kraje k jednómu pánu a tam několika dní býti. I slyšeci to žena, veselá byla velmi. A připravivši mu jísti, šel jest z domu a řekl ženě: „Budiž dobrá hospodyně, milá ženo, ažť já se vrátím!“ A když jest šel, hleděla za ním žena, až se zdálil od domu. A když žena se do domu vrátila, skryl se on v jednom místě za dveřmi, v noci pak tiše všel do komory a položil se pod lože, na němž lehali. Žena pak mnějíc, že jest odešel, poslala pro rufiána svého, pravieci, aby k ní té noci přišel, neb muže jejího doma nebylo. Ale on když přišel, jedli sú a pili spolu, roz-

právějíc divné věci. Potom pak šli na lože, a když leželi na luóži, slyšel jest muž všecko, což pachtili. Když pak zesnuli, obrátil se hospodář a ztáhl nohu z podloží ve spaní. Žena pak, uslyševši chramostění jeho, poznala, že manžel pod luóžem. I zbudivši rychle svého frejře, řekla jemu: „Viem, že muž můj pod ložem jest, i chciť, aby mne hlasitě otázal: Koho více miluješ, mne čili manžela svého, a když bych nechtěla pověděti, ptaj se mne vždy, ažť povím.“ A když on otazoval jí, odpověděla mu: „Proč se na to ptáš, zdaliž mnieš, že jest mně kto tak vzáctný a milý jako můj manžel? Ale my, kteréž sme takové ženy, nemilujeme frejřů našich jediné, abychom svú vůli naplnili, na osoby jich nehledíce ani mravuó jich, ani co jiného šetříce, než po naplnění naší vůle bývají v činění před očima našimi jako jiní lidé v světě. Ale manžel lepší ženě jest než otec a bratří i synové, neb všecka pilnost a péče jeho jest o nás, a protož nešlechetná jest každá žena, kteráž nemiluje života manžela svého víc než vlastního.“ I slyše muž její ta slova, věřil jest, že ho miluje, z toho, což slyšel od ní, pravě v srdci svém: „Nyníť znám, že žena má miluje mne velmi celým srdcem i myslí.“ I ležel pod ložem do světla a lotřec s jeho ženou na loži spal. Ráno pak ušel jest frejř, až manžel nezvěděl, neb lahodně pod ložem ležel spě v lajnech. Ale žena odpočívala na luóži spieci. I procítiv manžel dobrý, vylezl z podloží a našel ženu svú lahodně spáti. I posadil se u boku jejího a počal dmychati na tvář její a líbati i objímati ji, až se probudila. I řekl: „Srděčko mé, útěcho má, ležiž a spi, neb si nespala této noci, a bych sobě tebe nevážil, jistě bych byl zabil toho lotra a učinil bych tobě pokoj před ním.“

Ukvapený neproblédá ke konci.

Praví, že byli v jednom městě muži dobří a upřímní, z nichžto jeden byl pústenník dobrý, slouže Bohu, kterýž měl ženu bezdětkyni. Po některém pak času počala jest žena a tím byl pústenník nemálo potěšen, mluvě ženě své: „Veseliti se a radovati máš, poněvadž narodí se nám syn, kterýž s boží pomocí duše naší, života i srdce našeho bude potěšení. Kteréhož věsti budu dobrým učením, aby rostl v dobrých mravích a pověsti, a zvelebí Buóh jméno mé v něm a zuóstavím po sobě dobrú paměť.“ I odpověděvši žena, řekla mu: „Nikoli nemáš mluvíti o tom, čehož nevieš, leč by tím jist byl. Kto zajisté ujistil tě tím, počala-li sem čili nic, a porodím-li pachole čili děvče, neb bude-li živo dietě neb kteraký bude zpuósob jeho a povaha. Protož nech toho a úfaj Pánu Bohu, čekaje jeho vuóle. Neboť muž múdrý nemá mluvíti o tom, čehož neví, ani se má pokoušeti usuzovati skutky božské. Ještoť neužitečného myšlení v srdci člověčím, rada pak Páně potvrzena bude. Neb kdožkoli smie taková slova mluvíti, přihodí se jemu též, což se přihodilo pústenníku jednomu, na něhož nádoba medu vytekla jest.“ Řekl jest muž její: „Kterak se stalo?“

Dí žena: „Praví, že někdy byl nějaký pústenník u jednoho krále, kterémuž král na každý den kázal dávatí k jeho živnosti z své kuchyně jídlo a nádobku medu. On sniedal vaření a med schovával v jednom sudu zavěšeném nad jeho hlavou, až by byl plný, ješto byl med velmi drah těch dní. Jednoho pak dne, když jest ležel na svém luóži, pozdvih hlavy, uzřel med, kterýž nad hlavu jeho visal. I vzpomenuv, že medu den po dni přiskakuje, řekl jest v srdci svém: Když bude soudek tento plný, prodám jej za jednu hřivnu zlata, za kteréž sobě kúpím deset vovec, a po času ty vovce naplodí sameč-

kuó a samicí a bude jich dvadcti. Potom pak, když se rozmnoží ve čtyřech letech, bude jich čtyři sta. Tehdy za každé čtyři vovce kúpím krávu a vola a dědinu, a krávy se rozmnoží telci a jalovicemi. Telcuó nechám sobě k děláni dědiny. Krom toho, co uživu mléčným a vlnou, až dřieve druhých pěti let rozplodí se tak velmi, že budu mieti veliké zboží a bohatství, a budou mne všickni mieti za bohatého a poctivého. A ustavím sobě pak veliká a krásná stavení nade všecky mé sousedy a přátely, takže všickni o mém bohatství mluvíti budú. I zdaliž to nebude utěšená věc, když všickni lidé mi poctivost všudy činiti budú? Pojmu potom ženu dobrú, urozenú. A když s ní budu, počne a porodí mi syna urozeného a šťastného i Bohu líbezného, kterýž růsti bude v učení a ctnosti a zuóstavím sobě skrže něj dobrou paměť po mé smrti. A trestati ho budu na každý den, jestliže by se mému protivil učení, aby mne ve všem poslušen byl, a pakli nebude, budu ho práti túto holí. I zdvih huól, aby ho bil, uhodil v soudek medový a rozbil jej. I vytekl med na hlavu jeho. Totoť sem přivedla podobenství, aby o tom, čehož neznáš, nemluvil. Neboť praví: Netěš se dnem zajtřejším, neb nevieš, což se přihodí dnes.“ I slyše to pústenník, umkl pokárán sa.

Když pak přišel čas pôrodu ženy jmenované, porodila jest syna pěkného a utěšeného, z čehož oba veseli byli. A když dnové očistění se vykonali, žena řekla jest muži svému: „Posediž tuto s dítětem a jáť půjdu do lázně a zmyji se.“ A když otec zuóstal s dítětem, toť hle přišel posel královský a kázal mu k králi. Měl jest pak v domu psa, kterýžto, když viděl hada z diery lézti k dietěti, aby uštnul je, uchvátil jej a na kusy roztrhal. A ostala ústa jeho ukrvevaná. I stalo se jest, když se vrátil pústenník od krále, otevřev dveře, přiběhl k němu pes. I vida ústa jeho ukrvevaná, nadál se, že jest dietěti uškodil, a tepa ho silně, zabil jej, nepomysliv, co činí. Potom pak všel

jest do domu a našed dietě živé a hada roztrhaného před ním, poznal, že jest pes hada zabil. I litoval a stýskal sobě velmi, mluvě: „Ó, by se bylo nenarodilo dietě, to nezabil bych psa mého, ani se takové dobré jemu takovým zlým odplatil.“

47.

O poustevníku a poutníku.

Praví, že byl v jedné zemi pústenník. Některý pak den, když k němu přišel nějaký pútník, předložil před něj pústenník dobré daktyle, kteréž oba jedli. I řekl pútník: „Ó, co sladké jest ovoce to, kdyby v zemi naší byli takoví stromové a ovoce, ačkoli máme v ní jiná dobrá ovoce, a kdožbykoli měl fíky a rozinky i jiné ovoce, přestal by na tom.“ Dí pústenník: „Neniet muž múdrý, ktož hledá, čehož nenalézá a jehož mysl žádá, čehož mieti nemůž, nebť se jemu to obrací v bolest a tesknost a roztrhuje srdce jeho. Ale ty muž opatrný a rozumný si, máš na tom dosti mieti, což jest dáno a uděleno tobě, a zdáliti se od toho, čehož nemuóžeš dojiti a dosáhnutí.“

A když pústenník jazykem židovským mluvil, líbila se pútníku řeč jeho a prosil ho, aby jej naučil tomu jazyku. A trvaje s pústenníkem mnoho dní, pílil jest naučiti se té řeči a přivykati jí mluvíti. I řekl mu pústenník: „Hodnět jest, aby se přihodilo tobě, protože, opustiv vlastní jazyk své země, chceš mluvíti jazykem cizím, což se přihodilo krkavci.“ Řekl pútník: „Kterak bylo?“ Dí pústenník: „Praví, že krkavec má chod pyšný a spanilý, kterýžto když viděl holuba chodícího z nížka, líbil se mu zpuósob toho chodu a mrzel ho chod jeho vlastní, kterýž však pěkný byl. I pilen byl naučiti se chodu holubímu i nemohl. Potom pak chtěl se zase vrá-

titi k svému prvniému zpuósobu a též nemohl. I ostal změtencem.“

48.

O lvu a lišce.

A když jednoho lva, kterýž kraloval nad zvířaty v tom kraji, pověst toho lišky došla, líbilo se mu velmi to, což slyšel o liškovi, že by byl takové spravedlnosti a upřímnosti. I poslal po něho. A když před něj přišel, mluvil jest král, a zkušuje ho všeccko, což o něm slyšel, nalezl, že pravé bylo, z čehož potěšen byl král a miloval ho. Po některých dnech kázal ho zavolati k sobě. A když přišel k němu, řekl mu král: „Vím, příteli, že země království mého široká jest a protož potřebuji mnohých správcuó a úředníkuó. Ale slyše o rozšafnosti a věrnosti tvé i sám tebe zkusiv a pravú našed pověst, počal sem tě milovati, a protož chci tě nad svými velikými věcmi ustanoviti a tvój stav nad jiná knížata a správce království mého zvýšiti.“ Kterémuž odpověděv liška řekl: „Neráč toho králi mluvíti, neboť mají králové na své úřady a správy voliti muže rozumné a opatrné, kteříž by se neostýchali rozkazuó a úřaduó královských, neb choulostivý v úřadu královském nikdá nemuóž dobře činiti. Jáť sem pak nikdy k královským úřadóm nedychtil. Ty pak, králi, mnohých zvířat a velikého království si, můžeš mezi nimi mnohé najíti lepší mne, kteříž ctnostní sú a mohovití v službě královské a učení i proběhlí v tvém úřadu. I zuóstaň při těch a nerač mne v to potahovati.“ I řekl mu lev: „Nikoli více slovu mému neodpiraj, nebť nenechám tě, leč mé přikázání v tom naplníš.“ Jemuž řekl liška: „Milostivý králi! Nemohouť v úřadě královském jediné dva býti, z kterýchž já žádný nejsem. Neb totiž člověk ukrutný a smělý, neobávaje se žádného, ani

komu odpouštěje pro ukrutnost a nemilostivost, aby se ho báli všickni, a tak dochází vuóle své ve všem, což žádá. Neb člověk chaterný a opovržený od lidí, které-muž jiní nezávidí ani ho všímají. Ale ktožkoli přistupuje k službě královské, byl by stydlivý a útulný a nemínil by býti ukrutný, nebudou mieti prospěchu jeho věci, ani jeho byt dlouho s ním bude, ještoť povstanú proti němu přátelé královští a jeho nepřátelé, ano i přítel bude záviděti jemu jeho stavu a učiněn mu bude nepřitelem. Nepřítel pak jeho též mu záviděti bude, usiluje ho pánu jeho osočiti. A když ti dva na něj se spiknú, vydává se v nebezpečenství smrti.“ I řekl jest král: „Neboj se nenávisti mých dvořanuó a jich závisti, neb je od tebe odmísím, a nebudeš obcovati s nimi ani oni s tebú, a daruje, povýším tebe nad ně. A cožkoli mi dieš, stane se.“ Řekl mu: „Milostivý králi, ráčíš-li mi dobře učiniti, nech ať já sem na těch místech živ samotně a pokojně, nebť lépe jest mně na živu býti v strachu závisti lidu tvého království. Neb ktožkoli živí se bez strachu, přestává na chlebě a na vodě. Ještoť vím, ktož se drží služby královské, mnozí se jemu přiházejí zámutkové a pokušení v životě jeho, více než jiným lidem toho světa. Neb život krátký lepší jest s pokojem než život tisíc let s prací a strachem.“ Řekl lev: „Srozuměť sem slovóm tvým. Ale neboj se toho, což pravíš, nebť nebudu moci tebe ovšem opustiti.“ Dí liška: „Poněvadž pak na tom král býti ráčí, prosím, aby mi pod závazkem slíbil, jestliže by kdy co stranního o mně slyšel, aby tomu nevěřil, ale mne zavolal a odpor mój i pravdu vždy slyšel, nebť vím, že nenáviděti mne budou ti, kteříž pode mnú budú pro strach jména mého. A kteříž většího sú urozenie, nežli já, záviděti mi budou proto, že budu nad ně povýšen a usazen. A protož, bylo-li by co doneseno jemu od někoho, aby mne vinna učinil, že neráčí mne zahubiti, leč by desetkrát na to se vyptal, a potom tepruv

nalož se mnú jakž ráčíš. A když mi to pod věrú slíbíš a budu tiem jist, buduť pomáhati všie svou myslí a možnostíí a v ničemž nezmylím.“ Kterémuž odpověděl řka: „Chciť, aby tobě to ode mne zdržáno bylo.“ I usadil ho lev nade vším zbožím svým a povýšil stavu jeho nad jiné pány a tovariše jeho, přijímaje od něho radu a rozumu, takže ho nad jiná kniežata svého dvoru miloval. A kterakkoli více od něho radu bral, tiem více k jeho milování nachýlen byl.

I bylo jest to protimyslné všem pánóm cizím i domácím. A závidíce jemu, počali sú proto k němu nechuf mieti, až pak spolu se uradivše na tom zústali, aby mysl králi převrátili proti němu a jej zahubili. I stalo se jest, když umínili to lstivě učiniti, šedše dne jednoho na dvouó královský, našli tu maso ku pokrmu králi připravené, kteréž sobě král k svému stolu zvláště zvolil, a je zlodějsky vzavše, poslali do domu liškova, a tu v skryté je položili, ješto on o ničemž nevěděl. Druhý pak den lev kázal sobě pokrm dáti. A když dvořané hledali masa toho a nenalezli, pohnul se jest hněvem. I vidúce radní a dvořané královští, kteříž se uradili zahubiti lišku, že by tu nebylo lišky a bez přestání lev na to maso se ptal, počali sú zhlédati na sebe. I propověděv slovo jeden z nich, jako ze vši hlúposti srdce svého řekl: „Povinni jsme jistě králi oznámiti, což by nám bylo vědomo o tom, což by jeho dobré nebo zlé bylo, ač mnozí sou, jimž ta věc protimyslná jest. Neb došlo nás, že by liška vzal maso a donesl do domu svého.“ Řekl druhý: „Nezdát mi se, by on to učinil, ještoť nenie takový, avšak nechť se ta věc vyhledá, nebť žádného v světě nenie, aby rozeznával přirození a srdce lidská.“ Dí jiný: „Jistě žádný nemuóže znáti tajností srdcí, a protož potřebí jest pilného vyhledání té věci, a najde-li se tak, bezpochyby všecko pravé bude, což jest nám o liškovi praveno.“ Řekl jiný: „Nemáť žádný sám se zavoditi, čije co do

sebe, neboť lest nevyproštuje muže.“ Dí jiný: „Kterakž by mohl vyproštěn býti, ktož krále zklamává, a kterak se to tajiti muůže, ješto by lichota dvořanuů a radních královských se netajila?“ Řekl jiný: „Oznámil mi jeden hodnověrný o liškovi cos velikého, čemuž nemohl sem věřiti posavad, slyše řeči vaše.“ Dí jiný: „Nebyla mne tajná jeho lest a nepravost skutkuó jeho ode dne, kteréhož sem na něj najprve pohleděl, a poznal sem to, což již ukázal, neb ten podvodník, kterýž se ukazuje svatým a bohobojným, nenie živ, nežli zlým bližního a velikú nepravostí, jakož jeho rodu všecky lišky činí.“ Řekl jiný: „Nenieť ten pravý a upřímný, kterýž nám pravil, že těžká šelma a veliké nebezpečenství jest člověku, majícímu úřad královský, i kterakž jest se dopustil té nevěry, jistě jest se čemu diviti.“ Vece jiný: „Najde-li se to v pravdě, nemá se mu položiti to, než za lichotu a nevěru. Ktož pak dopustí se toho, odsuzuje se milosti.“ Řekl jiný: „Vy praví jste a pravdu pravíte, aniž mohu slovóm vaším odpírati. Ale však kdyby proto kázal král tu věc vyhledati, tehdy by poznána byla toho pravda neb klam.“ Dí jiný: „Nenie-li posláno do jeho domu, aby se pohledalo, ať jest spěšně posláno, nebť všudy má špehéře a strach jest, kdyby ho ta věc došla, žeť chytrost najde a vymluví se.“ Pověděl jiný: „Věřím, kdyby pohledáno bylo v jeho domu a našlo se tak v pravdě, žeť by on ještě krále svedl svými úlisnými řečmi a lichými, a jemu by pravé falešným učinil a falešné pravým.“ A nepřestali takových slov mluvíti před králem, až uvěřil tomu. I přivedenť liška, náměstek jeho, s vědomím krále před něj. Kterémuž řekl: „Kdež jest štáf masa, kteréž sem kázal sobě schovati?“ Jemuž odpověděl: „To sem kuchmistru dal, aby je k obědu přistrojil.“ I zavolán sa kuchmistr a otázán o masu, ješto i on byl z těch, kteříž se spikli proti liškovi. I odepřel jest řka: „Nic mi nedal.“ I poslal lev do domu jeho věrného muže, aby pohledal.

I nalezeno jest maso v domě liškově a před krále přineseno. Byl jest pak jeden z těch, kteříž mluvili králi proti liškovi, nějaký vlk, kterýž nic dobře ani zle nemluvil před králem o té věci, a zdál se muž spravedlivý a nevinný, jako by z těch byl, kteříž nemluví než pravdu. I řekl jest ten vlk: „Poněvadž zjevena jest králi lest, neslušít odpúštěti jemu, neb, odpustí-li mu, nikdá zločinec svého výstupku nenechá, ani více oznámeno bude králi, či proviněnie, když by zanedbával trestati výstupných.“ Tehdy lev kázal ho dáti do žaláře, a tak se jest stalo. I řekl jeden z radních: „Divím se opatrnosti krále a jeho rozumu při všech věcech, kterak jest neznal nepravosti toho zlosyna, ani jeho činóm srozuměl.“ Řekl jiný: „Raději diviti se jest, že nevidím, aby péci měl ptáti se na to, poněvadž se proneslo na něj, což se tajilo.“ Tehdy poslal král jednoho z nich k žaláři, aby ho slyšel a viděl, kterak se vymlúvati bude. I vrátiv se posel k králi, převrátil slova jeho a dal mu odpověď, že to spiknutí více král za pravé měl. I zarmútiv se z toho lev, kázal ho vesti a odpraviti.

A když to došlo uší mateře lvovy, kteráž se ptala na účinek, i poslala k těm, kteříž vedli ho na popravu, aby nepospíchali, až by ona se lvem rozmluvila. I zachovali sú příkázání její. A když přišla k synu, řekla jemu: „Pro jakú vinu, synu, kázals zahubiti lišku?“ Kteréž lev oznámil jeho účinek. I řekla mu máť: „Velmis pospiešil proto zahubiti jej. Zdaliž nevíš, že muž čině věci své kvapně, padá a bycha honí, ale působí muž opatrný věci své povlovně a neželí. A ktož smělý jest v svých věcech, sbíráť skutek zármutku, ješto lituje účinku svého. A protož nenie v světě, komuž by tak velmi potřebí bylo věci vyhledávati a nekvapiti s rozkazem jako králi. Nebť jistě žena na muže svého spoléhá a syn na otce, učedník na svého mistra a vojsko na svého hýtmána, Bohu slúže na zachování příkázání, lid pak na krále, ale králové na

bázeň boží a spravedlivost a na dobré skutky a na štědrost. Vrch pak múdrosti královské jest znáti lidi a je na jich hodná místa posazovati a ne všech slov k sobě přijímati od některých a pokoj mezi nimi činiti. Neboť vždycky závidí sobě duóstojenství a jeden hledí druhého. Protož ty nemáš všemu věřiti, ani máš hned, ktož by se tobě líbil, jeho za svú zvláštní radu přijímati. A že si usadil lišku věrného tvého nad zbožím tvým a ode dne, v kterýž si poznal ho až do dneška, neshlédl si na něm nic než dobré mravy a věrnost a srdečnú upřímnost, nynie pak na něho se hněváš. Ješto vyšla pověst v uši všech kniežat tvých, kteříž viděli slávu, kterúžs mu učinil, a nynie pohnul si se proti němu pro jeden kus masa, i ostati chceš ničemný a neustavičný před očima jich. A snad podvedli tě zlostní muži a v to uvedli svú závistí, ješto nepřejí mu úřadu, kterýž si dal jemu, a proto chtějí ho zahubiti. Král zajisté, když koho usadí nad svými věcmi, a nevyhledá toho, když by z čeho obžalován byl, želeti bude a při konci v srdci svém zármutek trpěti, ale má vyhledati pravdu, a nenechávati toho při vidění očí a slyšení uší svých, nebť by mnoho zlého jemu z toho přišlo, ješto mnoho učinku se skrývá, dokudž by nebyli vyhledáni s pilností. Jako víno, kteréž zkušené jest košťováním a neviděním, ješto zajisté někdy barva jeho bývá světlá jako perla, avšak chuť má příliš zlu, a jako ktož má chlup v oku, zdá se jemu celý vlas, aneb jako červ v noci svítící, vida ho, zdá se, že jest veliký, ale v ruku vzatý maličký jest a jako ničemný, žádná se také na něm nevidí barva. Ty pak, synu, pomnieti máš na řeč liškovu svým rozumem a múdrostí řka: Kterakž by učinil to, poněvadž sem mu ten úřad dal, ješto ho nežádal, ale bezděčně sem ho usadil nad mými poklady, pokrmy a nápoji? I kterakž by se pokusil ukrásti to, což sem mu v jeho ruce dal a kázal sobě zachovati, a to v svém domu položiti, odpíraje potom,

že by nikterakž toho nevzal. A protož synu znamenaj pilně řeč jeho a vyhledaj! A věděti máš, že ode dne stvoření světa vždycky blázní závidí múdrým, nepraví pak spravedlivým a urozeným neslovutní, a je usilují zkaziti. A znamenaj, že od dne, v kterýžs toho svého úředníka viděl, znal si spravedlivého a upřímného beze vsí lsti. A jáť vím, jestliže by král znamenal, že jeho nepřátelé spikli se na něho a v domu maso položili, pozná. Ješto když krahujec kus masa nohami svými nese, následují ho ptáci, aby mu je vydřeli a jej zabili. Takť také lidé usilují zahubiti znamenitějšího sebe. A věz, že nepřátelé liškovu o tvú škodu nepečovali, ale, což jim užitečné jest, toliko to obmýšlejí. A protož hled toho, což tobě jest užitečné, netbaje na škodu, kteráž se přihodila. Neboť se má každý od tohoto dvěho vystříhati. Od miesiti se od mužuo múdrých a svého tovařiše oklamati. A dvoje dobré zachovati, totiž oddělití se od mužů nepravých a varovati se bláznových a ukrutných. A již zajisté liška osočen jest před tebu, kterýž tobě poslušný byl a věrný království tvého správce, a nikdy tebe v ničemž nezmýlil, všeliká také snášel protivenství pro tvé dobré, ani před tebu svú tajnost skrýval. A ktožkoli takový jest, máť mu každý věřiti, a nepřijímati všeho, což lidé o něm klevecí.“

I stalo se, když to mluvila lvovi matka jeho, přistúpila jest k němu kolčava jedna a oznámila všecky, kteříž se spikli proti liškovu a té věci pravdu vypravila. A slyšící to máťe lvova, řekla mu: „Poněvadž tobě známa jest skutkuo liškových upřímnost, a že úředníci tvoji chtěli ho zkaziti, máš vypleniti všecky ty, kteříž o něm ten pikel slili, a nebudeš vinen tiem hříchem, kterýž duši tvé připravili. A jiní slyšice to báti se budou, ani k tobě více slov nepravých nositi směti budú, ani kdy proti tobě a tvým se raditi. Neb bajlí a tráva, když se spojí, bývá z toho provaz, kterýmž se uvazuje velblúd. Protož

vratíť lišku k prvú jeho stavu, aby byl tvá tajná rada jako prve, a neurážej se na tom pravě, poněvadž sem mu chtěl zlé učiniti, učiněn jest mi nepřitelem, aniž více mám mu věřiti, neb ne každého zlého báti se sluší, aniž pochybuj srdce tvé, aby on nemohl býti tobě přítelem, ještoť múdrý a rozšafný jest, znaje samého se i své skutky. Neb jakož přátelé býti mohou nepřátelé, tak také nepřátelé mohou býti přátelé, když poznají příčinu nepřátelství mezi sebou. Ale súť také, jímž nikterak věřiti neslušie. Ktož nepomní na dobrodiní a zrádce a ktož rupí dobré a ktož nepatří k onomu světu a ktož neumí zkrotiti hněvu svého, neslituje se v hněvu a znám je v šibalství a lichotě. A ktož se nezdržuje od lakomství, hry a od smilství a kteříž se kochají v víně. A ktož o žádném dobře nemyslí a ktož nenie stydlivý, ale čela oplzlého, ale má se každý dobrého muže přidržeti. A takovýť jest věrný tvój rádce liška, kterýž vyznává dobré a plní, což dí, miluje spravedlivost a nenávidí nepravosti, miluje pokoj a pobožnost, ani se protiví z srdce a odpouští vinu bližnímu a zachovává milování k svým bližním a jest stydlivý.“ Řekl lev : „Zkusilť sem již lišky a při něm sem dobré mravy nalezl i mámť ho k jeho prvnímu stavu navrátiti.“

Potom pak poslal jest král po lišku. A když přišel k němu, poznal se král v vině své, vypraviv mu všecko, což mu bylo mluveno, a řekl mu : „Toť hle, navracuji tě k prvnímu stavu, v kterémž si dosavad věrný byl.“ Dí liška : „Rač věřiti král slovóm mým i skutkóm, ani se boj, že bych nezapomněl na lest od něho mně učiněnou, a protož nemá král důvěřiti tomu, kterýž od něho úkory měl, ale myslitiť má vždycky v srdci svém : Snad řka zuostavil sobě nechufť proti nám liška a odplatiti se míní, což sme mu někdy učinili. A vímť jistě, že ještoť moji nepřátelé mně u tebe zlého jednati nepřestanú, dokudž opět mezi nás sekerky neuvrhú. Poněvadž prvé

nemohli mě zkaziti, aby neměl král jich slov za lež, i snažíť se opět proti mně najíti chytrost. Byť také král upřímého byl srdce, nebuduť sebou bezpečen, vždy maje v mysli, aby někdy nebylo svedeno srdce jeho šepťáním celý den v uši jeho.“ Dí lev : „Již sem zkusil a poznal tě. Hle, posazuji tě v stavu správce a věrných před očima mými, jakžto muže upřímého. Ješto pro jedinou spravedlivost tisíc vin se odpouští a vím, že tajiti budeš toho, což se mezi námi přihodilo a že odpustíš mně to pro milost, na niž zpomeněš, kteroužť sem učinil. A buď již jeden druhému více věrný a milý než prve.“ I navrácen jest liška k svému prvnímu úřadu a miloval ho král nad jiné své dvořany.

49.

O zlatníku a hadu.

Praví, že když šel nějaký pústenník cestú, uzřel jámu, kterýž udělali myslivci pro lapání zvířat, aby je zedřeli. I pohleděv do jámy, uzřel tam člověka, kterýž byl zlatník, a s ním byl vopice, had a ještoť, aniž tomu člověku překazili. I vida to pústenník, myslil jest řka : „Přišelť jest již čas, v němž bych veliké milosrdenství ukázal, vysvobodě toho člověka z zubuó nepřátele jeho.“ A vzav provaz, spustil jej do jámy, kteréhož, chopiv se vopice, svú hbitostí vyskočil po něm z jámy. I spustiv po druhé provaz, vstúpil ještoť, a spustiv po třetí, vylezl had ; kteříž všickni poznavše milost jeho, poděkovali jemu a řekli mu : „Nikoli nemáš vytahovati toho člověka, neboť nenie na zemi nic, neváže sobě dobrodiní učiněného, jako člověk a zvláště jako tento člověk.“ I řekl mu vopice : „Věziž, že já bydlím v tom a v takovém místě.“ A řekl mu ještoť : „A jáť v jezeře teď nedaleko bydlím.“ A had : „I jáť v řece blízko odtud bydlím. Jestliže kdy

tudy šel, odplatímeť se za toto dobrodiní, kteréžs nám učinil.“ I odšel každý na cestu svú. Potom pak spustil provaz, aby vytáhl zlatníka, netbaje na to, co mluvila jemu zvířata. I vytáhl ho z jámy. A když ho vytáhl, poděkoval a řekl jemu: „Ty si mi převelikú učinil milost, za kterouž povinen sem tobě se odplatiti. Jestliže by Buóh dal tobě jíti kdy skrze zemi, o kteréž tobě ta zvířata pravili, ješto já tam bydlím, odplatím se za to dobrodiní, kteréžs mi ukázal.“ I odšel každý na cestu svú. Po některém pak času dostalo se pústenníku jíti skrze tu zemi, i potkal se s ním vopice, a vida ho, pozdravil jeho a řekl mu: „Nicť nyní nemám při sobě, ale počkaj maličko!“ Kterýž odšed vrátil se k němu s rozličným ovocem utěšeným a daroval ho. I vzav sobě, což chtěl, odšel jest odtud. I potkal se s ním ještěr, kterýž vida, pozdravil ho a řekl: „Veliká byla jest milost, kterouž sem od tebe přijal, i prosímť neodcházejž, ažť já se vrátím k tobě.“ I šel jest ještěr do domu královského a zahubil dceru jeho, a vzav korunu a trošty její, přinesl a dal pústenníkovi, nic mu o smrti dcery královské neoznámiv. I myslil jest pústenník v srdci svém řka: „Již tato zvířata za dobrodiní, kteréž sem jim učinil, mně se odplatili. Za to mám, že puójdou-li k zlatníku, lépe se on mi odplatí a aspoň mi o těchto klenotech poradí.“ Potom pak pústenník šel k zlatníku. I vida ho zlatník, uvedl do domu svého a ctil jeho. A když uzřel zlatník korunu zlatú, poznal ji, že byla dcery královské. I řekl jemu: „Nechodiž odsud, ažť já se k tobě vrátím.“ I šed na dvouór královský, pověděl králi, že našel korunu dcery jeho u jednoho, kterýž přišel do domu jeho a jej drží, dokudž by nerozkázal král, co dále o tom. I slyše to král, poslal po něj. Kterýž když přišel a ukázal korunu králi, poznal ji král. I kázal jej král mrskati a voditi po městě a potom voběsiti. A když vedli ho po městě, i šel jest pláče a mluvě řka: „Bych byl rady zví-

řecí poslechl, nepřišlo by mi toto zlé.“ I slyše had hlas jeho, vyšel k němu z diery a vida, co se přihodilo jemu, lekl se a myslil duóvtip najíti, kterak by mohl vysvoboditi jej a zprostiti. I rychle had šel do domu královského a uštípl syna jeho. I poslal jest král po hvězdáře a žehnače, abymu polekovali a dryáku dali, ale nic mu neprospělo. I dělali sú na hvězdách uměním svým, že dítě počalo mluvíti, neb bylo oněmělo, a řeklo: „Vězte, že já nebudu moci uzdraven býti, dokudž nepřijde pústenník, kterýž bez viny na smrt odsúzen jest, a nevloží ruky své na tělo mé.“ I slyše to král, kázal k sobě pústenníka přivesti, kterýž tázán sa od krále, vypravil mu všecko, co učinil zvířatóm a zlatníku, i řeč, kterouž mluvil, aby člověku žádný dobře nečinil, a proč jest přišel do toho města. I pozdvih voči k nebi, modlil se pústenník Bohu řka: „Pane Bože, já nejsem vinen tou věcí, uzdraviž, prosím, syna králova.“ I uzdraveno jest dítě a pominula bolest jeho. I vida to král, poctil jest pústenníka a daroval ho, a propustiv ho s pokojem, kázal voběsiti zlatníka. A toť o tom jest, ktož dobře činí nevďěčným.